

GÜNÜMÜZDE YENİ DİNÎ ANLAYIŞLAR: DİNÎ BİLGİ, EĞİTİM VE DİN HİZMETLERİ*

Bismillahirrahmanirrahim.

Bizleri İslâm nimetiyle müşerref eyleyen; bizlere Kitap ve Sünnetin yanında akl-ı selim, kalb-i selim ve tab-ı selim bahşederek akletme, düşünme, kavram üretme, sembol kullanma, kültür oluşturma ve medeniyet kurma yetisi veren; bizlere beyanı öğreten; ilim, hikmet ve marifetin yollarını gösteren Yüce Rabbimize nihayetsiz hamd ü senalar olsun.

Bize Kitab'ı getiren, Kitab'ı hikmetle beyan eden ve o hikmeti yaşanmış bir hayata dönüştüren Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) başta olmak üzere insanlığın yolunu aydınlatan bütün peygamberlere sonsuz salât ve selâm olsun.

Sayın Cumhurbaşkanım,

V. Din Şurası'nın Saygıdeğer Üyeleri, Değerli Basın Mensupları, Hanımefendiler, Beyefendiler,

Sözlerime başlarken sizleri sevgiyle, saygıyla, hürmet ve muhabbetle selâmlıyorum. Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun.

Sayın Cumhurbaşkanım,

V. Din Şuramıza teşrifinizden dolayı zat-ı âlinize, Şura üyeleri ve katılımcıları adına en kalbî şükranlarımı sunuyorum. “Günümüzde Yeni Dinî Anlayışlar: Dinî Bilgi, Eğitim ve Din Hizmetleri” başlığını taşıyan V. Din Şurası'nın şimdiden hayırlı sonuçlar getirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyor, tüm katılımcılara Başkanlığımız adına teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

Yeryüzünün şerefli halifesi olan insanoğlu, ilahi vahye muhatap olacak kabiliyeti haiz biçimde yaratılmıştır. Sınanmasının bir gereği olarak birtakım zaafı da bünyesinde bulunduran insan, bu dünyadaki sorumluluğunu idrak ettiği oranda emaneti taşıma görevini ifa etmiş olmaktadır. Allah'ın Hz. Âdem'e bütün isimleri öğrettiğini bildiren Kur'an ifadesi1, başka anlamlarının yanında insanoğlunun düşünen, kavram üreten, sembol kullanan, kültür oluşturan ve nihayet medeniyet kuran bir varlık olduğuna işaret eder ki tarihî tecrübe de bunun apaçık şahididir. İnsan, kâinattaki varlık yolculuğu boyunca, yaratılış gayesine ve özüne yabancılaştığı dönemlerde Allah'ın rahmet yüklü mesajıyla ikaz edilmiştir. Vahyin bu müdahalesi akli ve diğer insani istidatları ortadan kaldırmayı değil, sırat-ı müstakim üzere yeniden yapılandırmayı esas almıştır.

Allah zül-Celal, babalarımız Hz. Âdem (a.s.), Hz. Nuh (a.s.) ve Hz. İbrahim'den (a.s.) günümüze gelinceye kadar, insanoğluna barış ve esenlik kanunu olarak aynı çağrı ile seslenmiş ve bizim için din olarak İslâm'ı seçmiştir. Bu kutlu çağrı ile Rabbimiz, insana, Allah'a eş koşarak uydurma tanrılara kulluk etmemeyi, Allah'ın adını süflî çıkarlara alet etmemeyi, ana ve babaya hürmeti emretmiş; katl, zina, hırsızlık, yalancı şahitlik gibi toplum hayatını zindana çeviren kötülüklerden insanoğlunu men etmiştir. İslâm, Allah'tan başka rabler edinmeden sadece O'na ibadeti; sırf O'nun rıza ve takdiri için Allah'ın kullarına hizmeti emreder.

Allah'ın dini İslâm; sevgiyi, barışı, merhameti ve adaleti yüceltmek demektir.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) etrafında Allah'ın çağrısına gönülden bağlanan sahâbeden itibaren, Müslümanlar, dini yalnız Allah'a has kılarak O'nun bu emirlerini

insanlığa tebliğ etmiş ve hayatlarını bu ilkelerin yüceltilmesine adanmışlardır. Böylece, Allah'ın rızasından başka hiçbir çıkar ve dava gözetmeyen müminlerin amelleri, İslâm medeniyeti olarak tarihe altın sayfalar ekleyen; iman, dürüstlük, barış, merhamet, adalet ve rikkat yolunun mütevazı adımları olmuştur. İnsanlık tarihinde Mutluluk Asrı diye adlandırılan bu büyük değişim, kendi nefislerini, çıkar ve heveslerini değil, Allah'ın çağrısını yücelten bu muttaki ve mütevazı yüreklerin O'na layık bir hizmetkâr olmak gayreti ile attıkları adımların ilahi inayete mazhar olması ile gerçekleşmiş; Allah, imanla yürüyen bu seçkin silsileye, kısa zamanda büyük fetihler bahşetmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

Son yıllarda Müslüman beldelerin hâli, her insanın yüreğini sızlatacak kadar içler acısı bir manzara sergilemektedir. Bugün, Osmanlı Devleti'nin dağılmasının akabinde, tarihte Moğol istilasının gerçekleştirdiği yıkımı neredeyse mumla aratacak bir manzara ile karşı karşıyayız. Afganistan'ın işgallerle sarsılmış dağları, Irak'ın barış ve demokrasi vaadiyle paramparça edilmiş coğrafyası, bir kara kışa çevrilmiş Arap Baharı ardından Mısır, Tunus, Libya, Cezayir, Yemen ve Suriye'nin içine sürüklendiği kaos, kanaması bir türlü durmayan Filistin ve harîm-i ismetini postalların çığnediği Mescid-i Aksa, Arakan, Myanmar, Doğu Türkistan... İnsanlık haysiyetinin yerlerde süründüğü Müslüman yurtlarında, kardeşlerimize her türlü vahşeti reva gören, duyarsız, kalpsiz ve adaletsiz bir dünya!

İşte, aynı medeniyetin barış, merhamet ve adalet mirasına ortaklaşa varis olduğumuz kardeş coğrafyalar!

Şimdi dönüp dinin bize yüklediği sorumluluğu ne kadar yerine getirdiğimizi sorgulayalım.

Şükür ki ülkemiz, kendi sorunları ile boğuşan ve çözümsüz gibi görünen problemlere boğulmuş kısa sayılmayacak bir yakın geçmişin ardından insanın dara düştüğü her coğrafyaya yardıma koşuyor. Ama sormamız gerekir: Sadece yardım götürerek sorumluluğumuzu yerine getirmiş olur muyuz?

Yurtları kaosa sürüklenmiş kardeşlerimiz kadar, Batılı medyaların son şiddet ve terör sahneleriyle Batı'da yaşayan göçmen ve mühtedi kardeşlerimizi de potansiyel suçlu ilan ederek masum insanları Müslümanlara düşman etmek için yoğun bir çaba harcadığı kritik bir dönemden geçiyoruz. Sorumluluğumuz o kadar büyük ki, bu sorumluluğun altına, bütün bu olumsuzluklara rağmen, iman, merhamet, sevgi ve adaletle girmediğimiz takdirde, Müslüman beldelerde bu kaosun biriktirdiği öfke, kin ve gayz ile küresel terör baronlarının maşası haline gelmiş vahşet organizasyonları, İslâm'ın "Allahu Ekber!", "Lâ ilâhe illâllah!" şiarlarını haykırarak dünyayı, masum insanlar için cehenneme çevirmeye devam edeceklerdir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

Zaman içinde ilahi metinleri anlamada problem yaşamak, bütün dinlerin ortak kaderi olmuştur. Bu bağlamda farklı dinî tezahürler, anlayışlar, mezhep ve cemaatler, hatta dinin temel yapısından sapmalar meydana gelmiştir. Batı'da kanlı savaşların yaşanmasına sebep olan mezhep ayrışmaları, teolojik zeminde başlamış ancak siyasi ve politik bir tutuma dönüşmüştür. Sekülerleşme dediğimiz olgu, bu tekfir ve telin toprağında yeşermiş, nihayetinde gündelik hayatın dışına itilen ve bireysel alana indirgenen din, toplum hakkında söz söyleme imkânını yitirmiştir.

İslâm tarihine baktığımızda ise, Kur'an-ı Kerim'in, İbrahimî geleneğin bir devamı olmak üzere, tevhid, adalet ve meadî esas aldığını görürüz. Hz. Peygamber (s.a.s), Medine'de hukuka, adalete, ahlâka ve fazilete dayalı bir toplum inşa etmiş; hayatları

tefrika ve çatışma üzerine kurulmuş olan insanları kardeşlik ahlâkı ve hukuku çerçevesinde birliğe ulaştırmıştır. Hz. Peygamberin (s.a.s.) vefatıyla birlikte Medine’de yaşanan ilk siyasi anlaşmazlık, toplumu kimin yöneteceğiyle ilgili olmuş ve İslâm toplumunda ilk ihtilaflar teolojiden ziyade siyasi bir tutumdan kaynaklanmıştır. Oluşan siyasi farklılıklar, zamanla dinî muhteva kazanarak, itikadî ve fikhî açıdan farklı yol ve yöntemlerin oluşmasını hızlandırmıştır. Kısacası Hıristiyanlıkta teolojiden, siyasi ayrılmaya ve çatışmaya gidilirken, İslâm tarihinde siyasi ayrışmalardan, mezhebi farklılıklara doğru ilerleyen bir süreç işlemiştir.

Kendilerinden zengin bir birikimi tevarüs ettiğimiz farklı dinî oluşumlar, daha ziyade anlama ve uygulama boyutuyla birbirlerinden ayrılmıştır. Uç ve şaz görüşler, İslâm toplumlarında makes bulamamış, “orta yol” denilen ve mutedil bir arayışı temsil eden görüşler kabulle karşılanmıştır. İslâm medeniyeti, aynı kökten yetişen bu farklı dalları bünyesinde tutmayı başarmış, ötekileştirici ve dışlayıcı bir tutum sergilememiştir. Bunun içindir ki, bizim dinî anlayışımızda mezhepler farklı bir din olarak değerlendirilmemiş, egemen İslâmî anlayış “Ehl-i kible tekfir edilmez” prensibine sahip olmuştur. Bundandır ki, İslâm coğrafyası birçok farklı mezhep, meşrep ve dinî anlayışı aynı çatı altında barındırdığı hâlde tarih boyunca kitlesel bir mezhep çatışmasına sahne olmamıştır.

Ancak günümüze geldiğimizde, ağır travmalar yaşayan İslâm toplumlarında birlikte ve barış içerisinde yaşama bilincinin giderek yitirildiğini, ayrılıkların çatışma unsuru olarak algılanır hale geldiğini müşahede ediyoruz. Siyasi ve politik muhtevaya sahip çıkar çatışmalarının dinî anlayışlar ve mezhebî farklılıklar boyutuna indirgenmek istenmesi, bugünün Müslümanları için en ciddi sorun noktası olsa gerektir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

İslâm dini, medeniyeti ve coğrafyasının bugün içinden geçtiği ve belki de tarihin bu en zorlu sürecinde bütün Müslümanların hayati meselesi, hiç şüphesiz, din konusunda doğru ve sahih bilgi üretimi meselesidir. Ölümün, vahşetin, dehşetin ve şiddetin tüm korkunçluğuyla yaşandığı İslâm coğrafyasının, her şeyden önce doğru bilgiye, hikmetli söze ve derin irfana ihtiyacı bulunmaktadır. Bugün kendisinden gururla bahsettiğimiz İslâm medeniyeti, bilgi, hikmet ve marifetle yoğrulmuş iman, akıl ve ahlâkla inşa edilmiştir.

İslâm medeniyetinde ilk kırılma, bilginin dinî ve gayr-i dinî diye ikiye ayrılmasıyla başlamıştır. İslâm’ın muhatabı insandır. İlahi hitap, insanın aklınadır. Mükellefiyet, insanın idrakinedir. İnsan yeryüzünü imar ederken din, kılavuzdur. Esas olan hem bu dünya hem de ahiret saadetini istemektir. Zira dünya ahiretin tarlasıdır. Cennet, tohumlarını bu dünyada ektiğimiz bir bahçedir. Cehennem, ateşini bu dünyadan götürdüğümüz bir ocaktır. Ne dünya ile ahireti birbirinden ne de hayatı dinî ve gayr-i dinî diye ikiye ayırabiliriz. Bugün en temel meselelerin başında bu ikilem gelmektedir.

Bugün hırpalanmış bir özdeğer algısına sahip olan İslâm dünyası, ne kendi medeniyetinin ve zenginliğinin farkındadır, ne de farklı dinî anlayışları zenginliğe ve medeniyete dönüştürme gücüne sahiptir. Kargaşayı körüklemek isteyenlerin elinde farklılıklarımız düşmanlıklara dönüşmüş, idraklerimiz tutulmuş, basiretimiz bağlanmıştır. Nice zamandır bilgiyle arasına mesafe koyan İslâm toplumları, her geçen gün maalesef cahiliye döneminin anlayışına bir adım daha yaklaşmakta, gerek duygusal gerekse düşünsel anlamda birbirlerine yabancılaşmaktadır.

Böyle bir ortamda Şuramızı teşrif eden siz kıymetli katılımcıların temsil ettiği İslâm âlimlerinin, entelektüellerinin ve bilim adamlarının omuzlarındaki sorumluluk ağırlaşmaktadır. Bu sorumluluk, dinî ve gayr-i dinî tasnifine girmeden, akli ve vahyi

karşı karşıya getirmeden ilim, hikmet ve marifeti ahlâk, adalet ve merhametle mezc edecek bir bilginin üretimi, eğitimi ve öğretimi mevzuunu daima bir mesele, bir dert ve bir gaye hâline getirmektir. Aksi takdirde ‘İslâm medeniyeti’ söylemleri sadece geçmişle avunmanın ve çağımızda yaşananlara karşı bir savunmanın ötesine geçemeyecektir. Bizler, sadece dün ve mazide var olanlarla bugünümüzü inşa edemeyiz. Dün ve tarih, bizim için sadece ibret ve örnek almak içindir. Ne dün, olduğu gibi bugüne gelir; ne de bugün olanlar olduğu gibi kabul edilir. Her zaman ve zeminde ilahi hitabın muhatapları olarak bizler, mükellefiyetlerimizi müdrük iş ve eylem yapmak zorundayız. Bunlar da eşref-i mahlûk olarak yaratılan insanın hilafet görevleridir. Buna göre, insan, yeryüzünde fitne çıkarmayacak, bozgunculuk ve fesat yapmayacak; yeryüzünü imar ve inşa edecek; bilgiyi, hikmeti ve marifeti rehber edinecek; adaletle hükmedecek; kâinatı ve tabiatı emanet bilecek; maruftan yana münkerin karşısında olacak; her zaman zulmün ve zalimin karşısında mazlumun ve mağdurun yanında duracak. Onun davası sadece ve sadece ahlâk, adalet ve merhamet olacak. Bütün mahlûkata şefkatle bakacak. Bu dünyada yapıp ettiklerinden dolayı hesaba çekileceğini bilecek... İşte İslâm medeniyeti böyle bir bilinç üzerine inşa edilmiştir. Bugün İslâm dünyası, mensubu olduğu dinin ve onun var ettiği medeniyetin ne kadar farkında olduğunu yeniden sorgulamak durumundadır.

İslâm, insanlık için sadece sözle bir barış ve esenlik temennisinde bulunmaktan ibaret değildir. Allah’ın barış ve esenlik çağrısı, insana bütün güç ve kudretini bu uğurda sarf etme, Allah’ın kulları arasında hikmet ve adaletle hükmederek süfli çıkar çatışmalarını sulh ve uzlaşma ile sona erdirme sorumluluğu yüklemektedir. İşte İslâm medeniyeti, bu sorumluluğun tarih sahnesinde yerine getirilmesi ile Allah’ın insanlığa lütfettiği göz kamaştırıcı bir ödüldür. Müslümanlar, sadece kendi yurtlarında barış ve sükûneti sağlamakla kalmamış, aynı zamanda yeryüzünü selâm ve eman yurdu haline getirmek üzere beldeleri, kıtaları ve denizleri mescid edinmişlerdir. İslâm medeniyeti, Allah için çarpan rikkatli yüreklerin, Allah’a yönelmiş huşu ve muhabbetin, beldelere, insanlara ve toplumlara ve bütün mahlûkata şefkat, merhamet ve hizmet olarak yansımından ibarettir.

Varisi olmakla Rabbimize hamdettiğimiz bu medeniyetin halihazırdaki temsilcileri olarak uzamış bunalım dönemlerinin ardından bugün, Müslüman yurtlarının içine sürüklendiği derin krizlerin orta yerinde, sorumluluğumuz gerçekten çok büyüktür. Din-i Mübin-i İslâm, yükümlülükleri karşısında süfli mazeretlere sığınmayı değil, emaneti kuşanmayı; sırf dünyevi tatminler için zenginlik ve refahı putlaştırmayı değil, Allah’a kulluk ve kullarına hizmet için yeryüzünün zenginliklerini adaletle paylaşmayı, mağdur ve mazlum insanları, zulmün karanlıklarından Allah’ın aydınlığına ulaştırmayı emreder.

Sayın Cumhurbaşkanı, Değerli Şura Üyeleri,

Bugün ateş çemberinin ortasında yer alan ülkemiz, hâlâ bir esenlik ülkesi olarak umut vadetmeye devam ediyorsa, bunda pek çok sebebin yanında din eğitimi, din öğretimi ve din hizmetlerini başından beri ciddiye alarak bugünün dünyasında onu ikame etmeye çalışmasının payı asla göz ardı edilemez. Bu konularda her ne kadar ülkemizde zaman zaman bazı kırılmalar yaşanmış olsa da din eğitimi ve din hizmetleri diğer İslâm ülkelerine nazaran çağımız koşullarında daha sağlıklı bir zeminde seyretmektedir. 14 Asırlık bilgi ve medeniyet birikimiyle doğru ilişkiler kuran; Kerim Kitab’ın ayetleriyle tabiatın ayetlerini aynı hakikatin dile gelişleri olarak anlamaya çalışan; din bilimleriyle, fen ve sosyal bilimlerini, ilahiyat eğitimiyle hikmet ve felsefeyi birlikte veren bir eğitim anlayışının ve kurumların varlığı, hiç kuşkusuz, bu zemini bizlere sağlamıştır.

İmam-Hatip Liseleri ve İlahiyat Fakülteleri gibi eğitim kurumlarımızda üretilen bilgiyi toplumun ve insanlığın istifadesine sunan Diyanet İşleri Başkanlığımızın varlığı, gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında barış, güven ve huzur vesilesidir. Ülkemizin en küçük yerleşim birimlerinden büyükşehirlere, Afrika'nın uçlarından Latin Amerika ve Karayip Adalarına kadar yerkürenin hemen her yerine, gerek yurt dışındaki millet varlığımıza, gerek gönül coğrafyamıza ve gerekse dünya Müslümanlarına götürülen hizmet ve faaliyetler, Başkanlığımızı küresel ölçekte hizmet sunan uluslararası bir kurum hâline getirmiştir. Bu durum, ülkemiz için hem büyük bir imkân ve fırsat, hem de bizleri iman ve aşkla coşturan çok önemli bir husustur. Ancak itiraf etmek isteriz ki, 14 asırlık büyük bir mirası günümüze taşıma; onu bilme, doğru anlama ve doğru yorumlama; yaşadığımız çağın devasa sorunlarını çözme ve gelecek nesillerin ihtiyacına göre yeni bir medeniyet inşa etme hususlarını dikkate aldığımızda hâlihazırda ürettiğimiz bilgi ve sunduğumuz hizmetleri yeterli görmek mümkün değildir. Bugün ülkemizin gerek bölgemizde gerek gönül coğrafyamızda ve gerekse tüm dünyada bir umut olması, diğer konularda olduğu gibi dinî-ilmî sahalarda da bir başvuru mercii haline gelmesi, çabalarımızı, çalışmalarımızı, kurum ve müesseselerimizi yeniden gözden geçirmemizi zorunlu kılmaktadır.

Diyanet camiası olarak bu büyük sorumluluğu hakkıyla ifa edebilmek için kendimizi her açıdan yenilemek ve hizmet kalemlerimizi geliştirmek zorunda olduğumuzun bilincindeyiz. İşte "Günümüzde Yeni Dinî Anlayışlar; Dinî Bilgi, Eğitim ve Din Hizmetleri" başlığını taşıyan V. Din Şurasını bu saiklerle toplamış bulunuyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

"Günümüzde yeni dinî anlayışlar" derken, bugün, hem İslâm toplumlarının karşı karşıya kaldığı çatışmalara mesnet teşkil eden farklı dinî anlayışları, hem de İslâm'ın evrensel mesajlarını görmezden gelerek kendi dar kalıpları doğrultusunda İslâm'ı temsil etme iddialarını kastetmekteyiz. Bugün her ne şekilde olursa olsun İslâm'ı anlama ve yaşama biçimleri bir şekilde tarihsel köklere dayanmaktadır. Ancak hemen ifade etmek isterim ki, medeniyetimizin harici ve dahili sadmelerin etkisiyle kırılmalar geçirdiği uzun yıllarda, sömürgelerin, istilaların, işgallerin, istibdatların ve travmatik dönüşümlerin gölgesinde oluşan "yaralı bilinçler", tercih ettikleri yol ve yöntemlerle uç noktalara savrulmuşlardır.

Bunun bir nedeni de çağımızın egemen bilgi üretim mekanizmalarının, bilgiyi gücün ve hakikatin yegâne kaynağı olarak görmesi, pozitivist eğitim anlayışının bir şekilde dini anlama biçimlerine de yansımalarıdır. Ayrıca çağımız, ideolojiler çağıdır. İdeolojiler kendi hakikatlerini sloganlaştırıp onların uğruna mücadele etmeyi esas alırlar. Maalesef çağımızda bir takım İslâmî hareketler, kendilerini ideolojilerin tesirinden kurtaramamışlardır. Bu çerçevede özellikle sömürgecilik döneminde başlayıp günümüzde de devam eden Hıristiyan misyonerliğinin, bir eğitim ve yardım hareketi görüntüsü altında dünyada kendine bir alan açarak birçok bölgede güç ve nüfuz kazanmış olması dikkatle incelenmesi gereken bir durum olup; Hıristiyan misyonerlerin tarzlarını kendisine örnek alan bazı dinî yapıların, bir güç ve çıkar ağına dayalı bir çalışma içerisine girerek kendi dinî söylemlerini tüm dünyaya model olarak sunmaları da câlib-i dikkattir.

Bütün bunların neticesinde oluşan bilinçler, farklılıkları yok kbul etmekte ve kendisi gibi düşünmeyenleri kolayca hakikatin dışına itmektedir. Şura'ya giriş mahiyetinde bu anlayış, tutum ve duruşları ana hatlarıyla kısaca ele almak istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

Modern zamanlarda ortaya çıkan nevezhür dinî tezahürlerden birisi var ki, İslâm'ın cihanşümül hak ve adalet anlayışına, sevgi, şefkat ve rahmet mesajına gölge düşürmüş, medeniyet yürüyüşünü sekteye uğratmış, Batı dünyasında İslamofobinin oluşmasına sebep olmuş ve medeniyetler arası çatışma üretmek isteyen görüş ve çıkar odaklarının aracı hâline gelmiştir.

Afrika sömürgeleri, Afganistan işgali, Bosna ve Çeçenistan savaşları, Körfez Savaşı ve Irak işgali gibi İslâm dünyasının dinî ve kültürel fay hatlarını sarsan büyük acılardan sonra bu anlayış sömürge, şiddet, savaş, işgal ve istibdatların gölgesinde yetişen yaralı bilinçlerin ve ölümcül kimliklerin hatta Batı'da varlıkları ve kimlikleri yok sayılarak ötekileştirilen genç kuşakların, uğruna canlarını verdikleri ve insanları hunharca katlettikleri bir kurtuluş ideolojisine dönüşmüştür. İslâm dünyasının sorunlu bölgelerinde varlığını kuvvetlendiren bu anlayış İslâm'ın ilk fitne hadiselerinde ortaya çıkan harici unsurların düşünce, tavır ve diliyle de birleşince bugün itibariyle din-i mübin-i İslâm ve İslâm toplumları için en büyük sorun haline gelmiştir. Bugün varlığı sorun hâline gelen bu anlayışın, tarihsel bir süreç içerisinde de değerlendirilmesi gerekmektedir.

İslâm medeniyetinde ve toplumlarında değişik ekollerin, mezheplerin ve meşreplerin var olduğu tarihsel bir gerçektir. Başlangıçta siyasi nedenlerle ortaya çıktıkları hâlde, zamanla dinî bir kimliğe bürünerek İslâm'ı anlama ve uygulama yaklaşımı hâline gelen mezhepler, zengin bir birikim oluşturdular. Kur'an ve Sünnet'in anlaşılması ve dinin pratik hayatta uygulanması ile ilgili bir yöntem tartışması başından beri hep var olmuştur. Mezheplerin olgunlaşmasından bir hayli zaman geçtikten sonra, hakikatin geçmişte belirlendiği, dinin, "Selef" olarak nitelenen ilk nesiller tarafından en mükemmel biçimde anlaşılıp yorumlandığı şeklinde bir görüş ortaya çıkmış; Müslümanlar ağır bunalımlar altında karşı karşıya kaldıkları problemlerle mücadele etmek yerine, selefın çözümleriyle yetinmişlerdir.

Tarih boyunca İslâm medeniyetinde egemen olmayan, şaz ve marjinal kalan bu anlayış, önceleri tamamen selef ve dinî metinlere bağlılığı ifade ederken Moğol istilasıyla birlikte kendisine zemin bularak bir eylem ve hareket alanına dönüşmüştür. Daha sonraları Osmanlı'nın dağılması sürecinde ortaya çıkan otorite zaafından istifade etmiş; I. Dünya Savaşı ortamında dâhili ve harici etkenlerle siyasi bir güç elde ederek Arap coğrafyasında egemenlik oluşturmuş ve kurulan bazı devletlerin ideolojisi haline gelmiştir.

Bu anlayışa göre hakikat "selef" adı verilen sadece ilk üç neslin inhisarındadır. Selefın kendi devir ve şartlarını yorumlama ve karşılaştığı yeni problemleri çözüme kavuşturma çabasını tümüyle göz ardı eden bu anlayış, modern hayatla, modern bilim ve zihniyetle bir hesaplasmaya girişmeksizin dinî bilgiyi ilk üç asırdaki çözümlerle sınırlandırarak dini, fer'î çözümlerden ibaret donmuş bir hayat tarzına hapsedmiştir. Bu anlayış sahipleri, modernitenin etkisiyle ihdas ettikleri kendi hakikatlerini, ilk üç mübarek nesle izafe ettiklerinin de farkında olmamışlardır. Kendi hakikatlerine ve dinî anlayışlarına inanmayanları -İslâm'ın ana yolunun tarih boyunca prensibi olan "Ehl-i kible tekfir edilmez" düsturunu yok sayarak- kolaylıkla tekfir eden bu zihniyet, kendi dışındaki bütün inanış ve mezheplerle savaşmayı cihad olarak kabul etmeye başlamıştır. Bunlara göre Müslümanların kıyamete kadar karşılaşılabilecekleri her mesele ilk nesillerce çözüme kavuşturulduğu için halefin yani sonraki nesillerin Kur'an ve Sünnet yanında akla, re'ye, içtihadı yer veren dini anlama metotları, doğru ve geçerli değildir.

Bu anlayış, kendisini akıl, içtihat ve rey karşısında muhalif bir karşıtlık üzerine konumlandırmış, dinî anlayış ve kavrayışı selefın eserinden/geleneğinden ibaret kabul ederek İslâmî bilgi kaynağını dirayetten arındırılmış rivayete indirgemıştır. Bu

anlayışa göre, doğrudan nasrlara başvurmak yerine fikhî konularda farklı metod takip ederek oluşan mezhepler ve tarih boyunca medeniyet üreten bütün düşünce okulları ehl-i bidat; irfan geleneğimizin derunî dinî tecrübesini yaşayan bütün tasavvuf mektepleri de ehl-i dalalettir. Bu anlayışta bütün tekkeler, zaviyeler, türbeler, tarihî eserler, yıkılması ve tahrip edilmesi gereken birer şirk unsuru olarak kabul edilmiştir. Bu düşüncede Allah'ın cemal sıfatının bir tezahürü olarak İslâm medeniyetinin var ettiği bilim, sanat, estetik, edebiyat, bediyyat ve mimarinin herhangi bir yeri ve değeri yoktur.

Dinî metinleri kanun metni gibi algılayan, bunlardaki hikmet ve gayeyi yok sayan bu anlayış, kendi yorumunu bizatihi dinle özdeşleştirerek bir hakikat tekeli ihdas etmiştir. Kur'an'la ilişkisi lafzî ve harfî, sünnetle ilişkisi zahirî ve şeklî olan, Allah'ın insana bahşettiği akıl ve istidatları vahyin karşısına koyarak reddeden bu anlayış, tarih boyunca İslâm'ın ana yolunu temsil eden 'ehl-i sünnet'i kendi tekeline alarak, diğer bütün mezhepleri ötekileştirerek, mezhep çatışmalarına zemin hazırlamış; medeniyet içi bir çatışma isteyen siyasal mühendisliklere de hizmet eder hâle gelmiştir.

Dini şekilciliğe mahkûm eden bu anlayış, ibadetlerde içtenliğin yaşanması, Allah sevgisinin mahlûkata şefkat olarak yansıtılması, yaratılanın Yaratandan ötürü hoş görülmesi, insanları rahatsız ve huzursuz etmekten sakınılması gibi ahlâkî hassasiyetlerin kaybolup gitmesine neden olmuş; din adına sadece baskı, şiddet, vahşet, dehşet ve zulüm üretmiştir. Başından beri İslâm medeniyetinin bir emaneti olarak kabul edilen ve Müslümanlarla birlikte yaşama ahlâkî ve hukuku çerçevesinde iç içe olan ehl-i kitap ve diğer dinî azınlıklar üzerinde korku üreten bu zihniyetten dolayı ne yazık ki barış ve esenlik dini olan İslâm, şiddet ve terörle yaftalanmaya, İslâm toprakları ise selâm ve eman yurdu olmaktan uzaklaşmaya başlamıştır.

Bu akım, Allah yolunda çaba sarf etmek anlamında müminin her türlü gayretini kapsayan cihadı, neredeyse "modern bir savaş doktrini"ne indirgemıştır. Böylece İslâm'ı sevgi, barış, merhamet ve adalet dini olarak tanıma/tanıtma ve anlama/anlatma imkânını ortadan kaldırmış; gittikçe fanatik bir şiddet sarmalına evrilerek başka dünyalarda ve özellikle Batı'da İslâm'ın ve Müslümanların bir fobi kaynağı hâline getirilmesine neden olmuştur.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

İslâm medeniyetinde ve günümüzde üzerinde çokça konuşulan ve tartışılan bir başka anlayış da tasavvufla ilgilidir. Daha çok kişinin kendi nefisini tezkiye etmesi ve ferdin ıslahından cemiyetin ıslahına ulaşılması üzerine kurulan bu anlayış, başından beri toplumsal bir olgu olarak tarihimizde var olmuştur. İlk fitne dönemlerinde din eksenli siyasal çatışmalardan uzaklaşan ve daha sonraları özellikle Emevî saltanatının güç ve çıkar ilişkilerine bir tepki olarak derunî dinî tecrübeyi bir yol ve yöntem olarak kabul eden tasavvufî anlayış, dünyevileşen İslâm algısı karşısında uhreviliği öne çıkararak dinin ihsan boyutunu, zühd ve takvayı esas almış, Allah'ın murakabesini tüm iş ve anlayışlarına temel kılmıştır. Anadolu'nun ve Balkanların Müslümanlaşmasında büyük bir fonksiyona sahip olan bu gelenek, daha sonraları istila ve işgal yaşayan bölgelerde hem Müslümanlığın muhafazasında hem de kurtuluş mücadelelerinde büyük hizmetler görmüştür. Her türlü ahlâkî eğitimle nefislerdeki azgınlıkları terbiyeyi esas alan tasavvuf, İslâm medeniyetinin en önemli ahlâk okulu olma özelliğini bugüne kadar korumuştur.

Bu düşüncenin kurumsallaşarak organize bir yapı kazanmasıyla birlikte zühd ve takvaya yönelik hassasiyetlerin yerini, bu organize yapıların çıkarlarını gözeten reflekslerin aldığı da bilinen bir husustur.

İnsanın fitratında böyle bir dinî tecrübeye her zaman ilgi bulunduğu inkâr edilemez. Bu tecrübe, Kur'an ve Sünnet çizgisinde kaldığı müddetçe insanın kendisini otokontrol ihtiyacı olarak söz konusu olmalıdır. Ancak bu tecrübenin kişisel olduğu, herkesi bağlayıcı olmadığı da bilinmelidir. Zira bu tecrübe, dinin doğru bilgisinden koptuğu takdirde kolayca sübjektif bir hale evrilebilmekte, eğitim ve pedagoji açısından da istismara dönüşebilmektedir. Bilhassa tasavvufî düşüncenin kurumsallaşmasıyla oluşan yapılar, zaman zaman teorik çerçevelerinin dışına çıkarak etki alanlarını güçlendirme adına pragmatizme kayabilmekte ve varlıklarının devamı için dünyevi kaygılarla hareket edebilmektedir. Burada bireyin güç ve çıkarından ziyade kurumsal güç ve çıkar, bütün hakikatin önüne kolayca geçebilmektedir.

Maalesef günümüzde tasavvufî karakterdeki bazı yapıların gelenekteki temel hassasiyetlerden uzaklaşarak dünyevi çıkar organizasyonları haline geldiği görülmektedir. Müntesiplerinin nefis murakabesinin ve terbiyesinin büyük ölçüde sözde kaldığı bazı uygulamalarda mutlak bağlılık terbiyesi esas haline gelmiştir. Bir kısım yapılarda dinin sahil bilgisini referans almaktan ziyade kişilerin sübjektif görüş ve rüyaları önemli bir bilgi kaynağına dönüşebilmektedir.

Bilinmelidir ki, İslâm'da akıl ve irade mükellef olmanın en başta gelen şartıdır. Söz konusu bazı tasavvufî yapılarda ise akıl ve vahiy çoğu zaman bir bilgi kaynağı olmaktan çıkmakta; kişi mürşidinin karşısında gassalin önündeki meyyit misali iradesini mutlak teslim etmektedir. Modern zamanlarda yeryüzü ahâlisinin topyekûn içine sürüklendiği maddiyat düşkünlüğü, güç ve çıkar tutkusu, tüketim iştahı ve aşırı dünyevileşme olgusu karşısında insanların manevi ihtiyaçlarını karşılamak için bir sığınma limanı olarak görülmesi gereken bu yapıların, zamanla dünyevileşme meyilleri ve hâkimiyet çabalarıyla hem dini hem de sosyal meşruiyetleri tartışılır hâle gelmektedir. İslâm'ın rahmet mesajlarının yeryüzüne yayılmasında, medeniyetimizin sevgi, aşk ve merhamet boyutunun öne çıkmasında işlevi yüksek olan irfan geleneğimizin ve tasavvufî ekollerin, günümüz tezahürlerinin tarihsel misyonlarına uygun şekilde kendi iç muhasebelerini yapmaları elzemdir. Bugün tarihsel referansına uygun olmadığı halde bu yapıların bir kısmı başkalaşarak varlığını devam ettirmektedir. İhvanlık hali İslâm'ın özündeki uhuvveti zedeledikten, tekkenin varlığı İslâm'ın varlığının önüne geçmeden, kişinin aklını ve iradesini bir başkasına teslim etmeden bu tecrübenin zühd, takva ve ihsan boyutunda yaşanması, başta Müslümanlar olmak üzere bugünün dünyasında herkes için manevi bir ihtiyaçtır.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

Üzerinde durulması gereken bir başka olgu da özellikle bütün dünyayı kurtarma iddiasıyla ortaya çıkan ve mega idealler peşinde koşarak bir misyon edasıyla hareket eden dinî yapılardır. Bu tarz yapıların, özellikle sömürgecilik döneminden itibaren başlayan, çağımızda da bir hayli etkili olan kilise tarihinde de görüldüğü bilinmektedir. Bu tarz hareketler, görünenden farklı bir ajandayı esas alarak faaliyet yürütmektedirler. İlişkileri ve işleyişleri şeffaf ve legal olmadığı için değerlendirilmesi oldukça zor olan bu yapılar, iyi niyetle ilk bakışta masum bir görünüm sergilemektedir. Dünyaca ünlü sosyoloğumuz Prof. Dr. Şerif Mardin bu tür yapıların iç teşkilatlanmasını hiç çözemediğini, şimdiye kadar kullanılan sosyolojik metotlarla araştırılmaya müsait olmadıklarını ifade etmektedir.

Başlangıçta bir kişi etrafında oluşan bu hareketler, zamanla kendi içinde bir yapıya, bir söyleme, bir gayeye ve büyük bir hedefe dönüşmektedir. Bu noktada uluslararası siyasi güçlerden kendilerini korumaları da mümkün olmamaktadır. Dinî referanslar ve peygamberlerin mücadelesi dahi daha çok araçsal bir boyut kazanan bu hareketlerde başarıya endeksli olmak büyük bir amaç haline gelmektedir. Kendilerinin dışındaki

hareketlere ve oluşumlara karşı mücadelede her yolun mübah sayıldığı bu yapılar, ortam ve uyum sağlamaya ve gizliliğe büyük önem atfetmektedirler. Şahıs merkezli bu hareketlerde ahireti kazanma karşısında akıl ve vahiy devre dışı bırakılabilmekte, körü körüne itaat kültürüyle iradeler teslim alınabilmektedir. Lider kendisini mütevazı bir eda ile takdim ederken kendine bağlı kitler, zâtı adeta masumlaştırarak kusursuz bir itaatle ona boyun eğmektedirler.

Bu yapıda ahireti kazanma vaadi ile iz'an ve iradeler askıya alınmakta; evlilikler ve boşanmalar tamamen yapı tarafından tayin ve takdir edilmektedir. Hiyerarşik yapıda görev alanlara yemin ettirilerek yapıdan ayrıldıklarında dinen nikâhlarının boş olacağı kendilerine telkin edilmektedir. İnanç, eğitim ve ahlâkı merkeze alarak yola çıkan bu yapılarda zamanla bunların yerini itaat, pragmatizm ve hilekârlık almıştır. Bütün çalışmalar dünyayı kurtarmak idealiyle gerçekleştirildiği için stratejilerini 'harp hiledir' mantığı üzerine kuran bu yapılar, söylemlerini hakikatin merkezine yerleştirmekte, iş ve işlemlere yönelik emir ve talimatların rüya yoluyla Peygamberimiz tarafından verildiğini iddia etmektedir.

Bilinmelidir ki İslâm'a göre hakikat hiç kimsenin tekelinde değildir. Mümine düşen görev, hakikati avucunda görmek ve insanları kendi hakikatine davet etmek değil, daima hakikatin yolunda olmaktır. Elbette İslâm yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan bir ahlâk doğrultusunda birlik olmayı ve tüm Müslümanların ortak hedef, ortak gaye ve ortak idealde birleşmelerini ister. Ancak Kur'an; Hristiyanlık ve Yahudilik örneklerinde olduğu gibi, fırkalara ve hiziplere bölünmeyi, kendinden başkasına cenneti layık görmeyen kibirli ve müstağni dindarlıkları zemmeder. İslâm'ın daveti ve tebliği aşikârdır. Meşru olan gayeye hiçbir zaman gayr-i meşru yöntemlerle ulaşılmaz. Hile yapmak, şantaj uygulamak, desise oluşturmak ve fitne çıkarmak İslâmî ahlâkın asla tasvip etmeyeceği hususlardır. İslâm fitneyi savaştan beter görür. Dini, kişilere ve anlayışlara hasretmeyi değil, Allah'a has kılmayı ve tüm eylemlerin sadece O'nun rızasına uygun olmasını ister.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

İslâm dini hak, hukuk ve adalete dayalı faziletli ve ahlâklı bir toplum inşa etmeyi ister. Bunu bir dinî sorumluluk ve vecibe olarak görür. Bu anlamıyla İslâm sadece bireysel ritüellerin ikamesine dayalı dinî vazifelerin yapılmasını isteyen bir din değildir. İslâm hem bu dünya hem de ahiret hayatının saadet ve mutluluğunu esas alır. İslâm'ın ibadet anlayışı bütün yapıp ettiklerimizi ve tüm amellerimizi kapsar. Ubudiyet, kişinin yaratıcısıyla, kendisiyle, yaşadığı toplumla ve tabiatla olan ilişkilerinin tümünü kapsar. Bu anlamıyla toplumsal sorunlarla ilgili olmak Müslümanlığın bir parçasıdır. Toplumsal iş ve eylemlerde hakkı, hukuku ve adaleti esas almak Müslümanlara yüklenen bir görev olmanın yanında Allah'ın rızasını kazanmanın da bir gereğidir. Hiçbir kişisel menfaat ve çıkar, bu rızanın kazanılmasının üstünde görülemez.

Toplumsal birliğin ve beraberliğin en önemli ortak paydası dindir. İslâm, hiç kimsenin ve hiçbir yapının dini bir çıkar aracı haline getirerek güç ve iktidar kaynağına dönüştürmesine onay vermez. İslâm'ın bir din olmaktan çıkarılarak siyasal bir araca dönüştürülmesi, belli grup ya da zümrelerin çıkarlarını güvence altına alan bir ideolojiye indirgenmesi dinin özüne, mahiyet ve gayesine aykırıdır. Hâl böyle iken bugün İslâm dünyasında din-i mübin-i İslâm'ın, zaman zaman her türlü saltanatı, gayr-i meşru yönetimleri, hatta askerî darbeleri meşrulaştırıcı bir araç olarak kullanılması esef vericidir.

Elbette İslâm'ın ahlâk düzleminde, dinî özgürlükler bağlamında ve başkalarının inancına müdahale etmeme anlayışında siyasetle bir ilişkisi vardır. Ancak İslâm,

siyasi bir parti programına indirgenemeyecek kadar büyük ve yücedir. Önüne İslâm yahut İslâmî nitelemesi eklenerek dahi olsa siyasetin pragmatist, makyavelist ve hedefe varmak için her şeyi meşrulaştırıcı tavrı İslâm'la bağdaşmaz. Modern zamanlarda demokrasinin var ettiği siyasal zeminde yeni birtakım teoriler ve bu bağlamda anlayışlar ortaya çıkmıştır. Çağımızda, İslâm dünyasında din-siyaset ilişkisi hep tartışılmıştır. İslâm, insanın mutluluğunu, siyaset de insanın mutluluğu için hizmeti esas alır. Beşerî zaafı bünyesinde barındıran siyasi programları İslâm'la özdeşleştirmek İslâmî hakikatlerin zedelenmesine ve yıpranmasına neden olabilir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Saygıdeğer Şura Üyeleri,

Tarih boyunca ve günümüzde din eğitimi, öğretimi ve dini hizmetler toplumun ihtiyaçları doğrultusunda bir şekilde karşılanmış ve karşılanmaktadır. Özellikle modern devlet birimlerinin oluşmasıyla birlikte günümüzde bu hizmetlerin nasıl yapılacağı hususu hep tartışıla gelmiştir. Tarihsel süreçte daha çok vakıflar marifetiyle karşılanan dinî hizmetler Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın uhdesine verilmiştir. Bugün İslâm coğrafyasının birçoğunda din-devlet-toplum ilişkileri bağlamında arayışlar hâlâ devam etmektedir. Din hizmetlerinin nasıl olacağı konusu Diyanet örneğinde Türkiye uygulamasıyla bir model teşkil etmektedir.

Diyanet'in yapısı Hıristiyanlıkta olduğu gibi bir kilise yapısı değildir. İslâm, bu anlamda bir dinsel kurumu tasvip etmez. Diyanet ve din hizmetleri teolojik bir din kurumu olmanın ötesinde sadece bir bilgi, hizmet ve eğitim kurumudur. Toplumun dinî ihtiyaçlarını ve yaygın din eğitiminin karşılanmasını esas alır. Bunun yanında ülkemizde birçok sivil yapı da dinî eğitim ve hizmet alanında çalışmalar yürütmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığımız son yıllarda söz konusu sivil yapılarla iyi ve doğru ilişkiler kurmayı, onları himaye etmeyi, onlara destek olmayı, tecrübelerinden istifade etmeyi, milletimize hizmet yolunda birlikte hareket etmeyi prensip edinmiştir.

Dinî fikirler, görüşler ve düşünceler, tarihte olduğu gibi günümüzde de farklılıklar arz edecektir. Bu farklılıklar, medeniyetimizin bir zenginliğidir. Bu durum, aynı zamanda İslâm'ın dini düşünce alanında bireylere tanıdığı özgürlüktür. Aslolan, düşünceden ziyade eylemlerin toplumsal bir ifsada ve zarara neden olmamasıdır. Kişi kendi dinî anlayışını hakikat olarak görebilir, ancak karşısındakini ötekileştirerek tekfir edemez, onun hayat hakkını yok edemez. Ortaya koyduğumuz bu düşünceler, bugün, bir realitedir. Belirtmek isterim ki dinî özgürlüklerin tam ve eksiksiz uygulandığı bir ortamda bu yapılar, toplumsal dinamiğin etkisiyle değişime uğrarlar. Önemli olan genel ve orta yolun her zaman kamu tarafından teşvik edilmesidir.

Dinî kurumların, Müslüman kimliğini oluşturmada, korumada ve güçlendirmede, bu kimliğe süreklilik kazandırmada, zedelenen kimlikleri imar etmede büyük rolü vardır. Ancak bu kurumlar, sağlam bilgi üreten mekanizmalara sahip değillerse, kadroları meslekî yeterlilik ve ahlâkî ilkeler bakımından donanımsız ise, temsil zafiyeti yaşıyorlarsa, maddî kaynakları ve kurumsal yapıları sağlıklı bir temele oturmamışsa topluma yarardan çok zarar getireceklerdir. Bu sebeple dinî kurumlar, mutlaka dinî bilgi üreten mekanizmalara sahip olmalı ve bunları sürekli yenilemelidir. Yenilenen sahil bilgiyle Müslüman kimliğini sürekli takviye etmek, dinî kurumların vazgeçilmez görevi olmalıdır.

Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığının da bir özeleştirisini yapmak zorundayız. Başından beri sağduyulu halkımızın büyük teveccühünü kazanan Başkanlığımız, taşıdığı önemi tam anlamıyla kavrayabilmiş midir? Din görevlilerimiz, memuriyeti hakkıyla yerine getirmenin ötesinde bir şuurla "din gönüllüsü" olabilmiş midir?

Toplumun sadece ibadetiyle, nikâhıyla ve cenazesıyla değil, aynı zamanda çocuğuyla, genciyle, kadınıyla, yaşlısıyla, derdiyle, fakiriyle, hastasıyla, mahkûmuyla, sokağa terk edilenleriyle beraber olmayı başarabildik mi? Görev tanımlarımızı revize etmekle din hizmetlerini hayatın her anına ve her alanına ulaştırma idealimize yaklaşılabildik mi? Bu vesileyle rahmetle yâd etmek istediğim Nurettin Topçu'nun "Din adamını, her sefaletin ve ızdırabın barındığı yerde arayıp bulmalıyız. Hastanede, hapishanede muzdarip işçinin yanında, yalnız ve sahipsiz yaşayanların başucunda o bulunmalıdır. O insan hareketlerinin uzanabildiği her yerde görevlidir. Gerçek din adamı 'bağrı başlu, gözü yaşlı' hizmet ehli, varlığından soyulmuş ve hayat kervanının en sonunda yürüyen bir neferdir. Kavuklular değil, kalpliler din adamlarıdır. Kalabalıktan değil Allah'tan kuvvet alacaktır, yalnızlığı ile Allah'ın saltanatına sığınacaktır. Allah'ın kullarına hizmetin, Allah'a hizmet olduğunu bilendir" şeklindeki harikulade tasvirinde kendimizi bulabildik mi?

Başkanlığımız kendisini zinde tutacak bir iç görüyle bu sorulara cevap aramaya devam edecektir. Tüm kadrolarımızla kendimizi yeniden var etmek; hiçbir dinî yapının karşısında olmadan ve ayırım gözetmeden herkesi doğru dinî bilgi ve sahih anlayışlara ulaştırmak bizim asli görevimizdir. Ötekileştiren değil kucaklayan, bölünmelere neden olan değil bütünleştiren ve bilgiyle donanan bir teşkilat ruhu ve işleyişi var etmek bizim toplumsal sorumluluğumuzdur. Burada mutlaka ifade etmeliyiz ki, bütün bunları yaparken mevcut yapının ıslahı da kaçınılmazdır. Daha sivil, toplumsal kesimlerin kendilerini rahatlıkla içinde bulacağı, geniş katılımlı, gönüllülüğü esas alan, kucaklayıcı ve kuşatıcı bir formu yakalamamız elzemdir. Gönül ister ki, bu tarz şuralar marifetiyle toplumun tüm kesimlerini, bütün sivil toplum kuruluşlarını, dinî hizmet yapılarını ve farklı dinî anlayışları bir arada toplayan ve hikmete, bilgiye, hizmete dayanan kararlar alınsın. Umut aşıl原因an bir ülkenin bütün dünyada yürüteceği din hizmetleri, sadece bürokratik kurallara bağlı kalınarak gerçekleştirilemez. Bu tür bürokratik yapı ve ruh, dinin özündeki gönüllülüğü ve sivilliliği de ortadan kaldırmaktadır. Geleneksel dinî hizmet vakıflarını bünyesine alan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, vakıf ruhuyla hem ilmî hem de idarî bakımdan daha özerk hale getirildiği takdirde, hem toplumsal saygınlığı, hem de küresel gücü artacaktır; bunu sağlayacak bir yeniden yapılanma, ivedilikle gerçekleştirilmelidir.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

İslâm, evrensel mesajlar içeren bir dindir. Ancak yerel özellikler dikkate alınmadan, tarihsel uygulamalar irdelenmeden İslâm'ın evrensel mesajları doğrultusunda bir medeniyet inşa etmek mümkün değildir. Biz Müslümanlar için daima biri geçici ve küçük; diğeri ise kalıcı ve büyük olmak üzere iki aidiyet söz konusudur. Bir aileye, ırka, gruba, mezhebe, meşrebe, cemaate, ideolojiye olan intisabımız geçici, küçük mensubiyetimizdir. Asıl büyük aidiyet ve mensubiyetimiz ise, İslâm ailesine olan mensubiyetimizdir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Müslümanlar için en büyük tehlike, küçük mensubiyetleri kimliğe dönüştürerek bu büyük mensubiyetin önüne geçirmeye kalkışmalarıdır. Konuşmamda kısaca sınıflandırmaya çalıştığım dinî yaklaşımlar, köklü geleneğimizden ve medeniyetimizden aldığımız güçle, geleceğe güvenle bakmamızın önündeki engeller olmamalıdır. Aksine bu farklı oluşumların ürettiği farklı tonlardaki enerji, aynı tayfta kırılarak düşünce ufukumuzu aydınlatabilmelidir. Bugün Müslüman yürekleri zayıflatan, birlik ve bütünlüğümüzü içten içe kemiren, geleceğimize endişe yükleyen sorun; dışlama, sevgisizlik, tahammülsüzlük hastalığıdır. Bu hastalık, son 40-50 yılda bizim coğrafyamıza yine Müslüman bildiğimiz coğrafyalardan bulaşmıştır. Yabancı kaynaklı nevezuhur dinî

hareketler de aynı şekilde halkımızı, ilim ve fikir insanlarımızı, geleceğimiz olan gençlerimizi, kurumlarımızı tehdit etmektedir. İslâm'ın yerel, bölgesel ve küresel ölçekteki sorunları iç içe geçerek büyümekte; hiçbir metodolojiye, usul ve erkana bağlı olmaksızın çalakalem ilgileriyle Müslümanların halis duygularını kendi şahsi emelleri için kullanmaktan çekinmeyenler, sonuçta ortaya kötürümleşmiş bağılıklar bırakmaktadır.

Zaman akıyor ve biz bu ülkenin Diyanet ve İlahiyat camiası olarak ne üretebildiğimiz hakkında sorumluyuz. Tarihin yeniden şekillendiği, ortak aklın harekete geçmesine en çok ihtiyaç duyduğumuz bu dönem, bizleri hiçbir hesap hatasını kaldırmayacak bir dikkate zorlamaktadır. İmanımızı çekilmez polemiklerle oyuna getirmeye çalışan, renkli öğretilerin gölgesinde din kardeşliğimizi talan eden, köklü geleneğimize haset dolu gözlerle bakarken hoyrat bir dille hakaret eden, akıldan, izandan, ferasetten yoksun her türlü çaba karşısında uyanık olmak zorundayız. Uyarmak, uyandırmak, temkinli olmak, inisiyatif almak, "İslâm dünyasında neler oluyor?" sorusunun her zamankinden daha ağır ve daha derin olan cevaplarını bulmak, vermek ve karşılamak zorundayız.

Sayın Cumhurbaşkanım, Değerli Şura Üyeleri,

İslâm'ın temel yönetim ilkelerinden biri olan şurayı, danışmayı ve dayanışmayı en üst düzeyde yaşanılır kılmasını temenni ettiğim bu nezih toplantının, ülkemize, milletimize, yurt dışındaki millet varlığımıza, gönül coğrafyamıza, İslâm âlemine ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini Yüce Rabbinden niyaz ediyorum. Her birinize engin tecrübelerinizi paylaşmak üzere teşrif ettiğiniz, dertleşme ve ortak hedefler belirleme arayışımıza cevap verdiğiniz için bir kere daha teşekkürü borç biliyor, selam ve muhabbetlerimi sunuyorum.

*V. Din Şurası Açılış Konuşması, 08-10 Aralık 2014 / Ankara

Kaynaklar:

1- Bakara, 2/31.